# Miscellanea.

## Ким сьвідчив ся Отокар?

Проба інтерпретациї оповідання Галицько-волинської літописи.

В Галицько-волинській літописи маємо під р. 1257 оповіданнє про кінець австрийської справи, себто про облогу Гімберґа Отокаром та поворот Романа Даниловича на Русь[1]). Отокар радить обложеному Романови залишити союз з угорським королем, обіцює, що поділить ся з ним австрийськими краями, і каже: „азъ же глаголю правду и поставлю ти послуха, отца си папу и 12 пискупа, на послушьство“.

В історичній літературі загально принято, що Отокар давав яко сьвідків „папу і 12 епископів“; н. пр. покійний проф. Шараневич переклав се літописне місце так: „ich aber sage die Wahrheit und stelle dir Zeugen, den Pabst und 12 Bischöfe“[2]). В сій лекциї уважаєть ся отже слово „отець“ почесним епітетом Отокара папі (бо Отокар неначе-то зове папу своїм отцем) і через те просто іґноруєть ся. На мою думку не годить ся збувати його так легко, як се діялось до тепер, бо воно має правдоподібно зовсім иньше, важнійше значіннє.

Вже відповідь Романа Отокареви: „правдою обѣщахся отцю си королеви Угорському“, що в стилевім укладі слова „отець“ що до дальшого дієіменника не ріжнить ся нічим від попереднього реченя, уважав проф. Шараневич відповідним перекласти так: „Ich habe mich aufrichtig dem Vater und dem König von Ungarn gegenüber

---

[1]) Іпат. л. вид. 1871 р. с. 554—5.

[2]) Hypatios-Chronik роз. VII, с. IX; пор. ще розд. IV, с. 68.

verpflichtet“ [1]). Тут отже в слові „отець“ добачив проф. Шараневич не якийсь почесний епітет Романа угорському королеви, а особу князя Данила. Иньшу лекцию сего реченя дав Костомаров, прикладаючи слово „отець“ до угорського короля, одначе при тім заступаючи його словом „тесть“ [2]). Але супроти сього, що Беля IV не був ніяким тестем Романа, лекция Костомарова упадає. Варто одначе звернути увагу на причину такої лекциї. Звісно, що так між словами „отца си“ і „папу“, як також між словами „отцю си“ і „королеви Угорському“ нема в тексті (друкованім) анї якоїсь інтерпункциї, анї злучника. Се власне й привело Костомарова до того, що прикладаючи слово „отець“ до папи[3]), на тій самій основі приложив він його й до угорського короля з певною відміною, як вище подано.

Хоч, як сказано, між словами „отцю си“ і „королеви Угорському“ нема анї злучника анї інтерпункциї, лекцию проф. Шараневича можна приняти без застережень, бо в тім разї труднїйше розуміти під словом „отець“ епітет угорського короля. Епітет скорше можна-б припустити в словах Отокарових і така гадка може потверджуватись (хоч тілько на перший погляд) иньшим місцем лїтописи, де папа названий отцем князя Данила: „Онъ же (Данило) вѣнѣць отъ Бога прия, отъ церкве святыхъ Апостолъ и отъ стола святаго Петра, и отъ отца своего папы Некентія, отъ всихъ епископовъ своихъ“ [4]). Але тут зовсїм ясно видко, що лїтописець, оповідаючи з таким явним ентузиязмом про сей незвичайний факт, яким була коронация руського князя, ужив для папи назви „отець“ лиш яко реторичного звороту[5]), для побільшення ефекту свого і так вже бомбастичного оповідання. Та се далеко труднїйше припустити в словах Отокара до Романа, поданих в oratio recta без найменьшої реторичної закраски, противно — з повною простотою стилю.

Думаю одже, що вірнїйша лекция Отокаревих слів буде така, як я її подам і що, по всякій правдоподібности, в тім значінню переповів сї слова сам лїтописець: Отокар дає Рома-

---

[1]) ibidem розд. VII, с. IX.

[2]) Русская Исторія въ жизнеописаніяхъ ея главнѣйшихъ дѣятелей, вид. 1873, I, с. 145.

[3]) ibidem.

[4]) Іпат. с. 548.

[5]) Притім може се бути антітезою до папських слів: „сыну! прими отъ насъ вѣнѣць королевьства“ (ibidem).

нови яко сьвідків „свого отця (короля Вячеслава), папу і 12 епископів“. Неможливим се в кождім разї не буде, бо що король Вячеслав ще жив в часї облоги Гімберґа Отокаром, можна виводити з сього, що лїтописець називає Отокара не королем, а „герцюком“ (себто герцоґом). Коли отже Вячеслав ще тодї жив, то годї припустити, щоб Отокар сьвідчив ся самим лише папою та католицькими епископами (що були в кождім разї не конче певними сьвідками для руських князїв), поминаючи власного батька. Минї здаєть ся, що Отокар, засьвідчившись попри се своїм отцем, міг тим більше числити на успішне полагоджене справи. Також і Роман, як бачимо, у відповідь Отокарови покликуєть ся для більшої ваги на обіцянку, зроблену не лише угорському королеви, але й свому отцеви Данилови[1]).

Прийнявши таке розумінє лїтописного тексту, яке я піддаю, можна з того вивести деякі вказівки для докладнїйшого означення хронольоґії сих подій. Найновійшими часами уважаєть ся роком повороту Романа на Русь то загалом рік 1253[2]), то знов кінець 1253 або початок 1254 р.[3]) З тексту Г.-в. лїтописи вношу, що король Вячеслав жив ще в часї облоги Гімберґа Отокаром. Його смерть наступила 22 вересня 1253 р.[4]) З сього можна потягнути границю для дати облоги Гімберґа: значить ся, вона могла відбуватись десь найдальше в початках вересня 1253 р. Відповідно до сього й поворот Романа на Русь мусїв скорше наступити, себ то найпізнїйше з кінцем 1253 р.

Проф. Шараневич приймив для облоги Гімберґа й повороту Романа на Русь 1253 р.[5]) опираючись на грамотах, з котрих виходить, що Отокар вернув з Австриї ще перед смертию свого отця, а довідав ся про неї в таборі на Мораві, де був уже 20 вересня 1253 р.[6]) Се промовляє також за моєю гадкою, опертою на відмінній інтерпретациї лїтописного тексту.

*Богдан Барвінський.*

---

[1]) Принявши таку лекцию проф. Шараневича, можна се уважати природною антітезою до слів Отокара.

[2]) Грушевський — Історія України-Руси, III, с. 166.

[3]) Грушевський — Хронольоґія подій Галицько волинської лїтописи с. 39.

[4]) Huber — Geschichte Österreichs, I, с. 553.

[5]) Hypatios-Chronik, с. 67 і 71.

[6]) ibidem с. 73.